

Za pravice slovenske manjšine

Svet liste Slovenske skupnosti nam je poslal v objavo naslednjo resolucijo (Ured.)

Zastopniki liste »Slovenske skupnosti« so z globokim obžalovanjem in zaskrbljenostjo sprejeli na znanje, da je predsednik deželne sveta Furlanije-Juljske krajine dr. Teodoro de Rinaldini onemogočil slovenski svetovavcema na seji deželne sveta dne 9. 7. 1964 govoriti v slovenščini, ki je jezik narodne manjšine na Tržaškem, Goriškem, v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini, ter s tem dal potuho razgrajanju šovinističnih svetovalcev. Dogodek je vzbudil val ogorčenja med slovenskim prebivalstvom, ki je bilo doslej prepričano in ki kljub zadnjemu nečastnemu dogodku še vedno pričakuje, da bo v okviru deželne samouprave doseglo tiste osnovne pravice, na katerih uresničenje nestrpnost čaka že ves povojni čas.

V zvezi s tem zastopniki »Slovenske skupnosti« na svojem sestanku z dne 13. 7. 64

ugotavljajo,

da je preprečitev uporabe slovenščine v deželnem svetu v kričočem nasprotju z naravnim pravom, z osnovnimi krščanskimi, socialnimi in demokratičnimi načeli, z deklaracijo o človeških pravicah, z ustavo italijanske republike in z mednarodnimi dogovori;

protestirajo

proti teptanju ene izmed osnovnih pravic slovenske etnične skupine v deželi Furlanije-Juljski krajini, ki je dobila na temelju ustave poseben statut prav zato, ker živi na njenem ozemlju ljudstvo, katerega jezikovne in druge značilnosti morajo biti vsestransko pravno zaščitene;

izjavljajo,

da ogorčeno obsojajo razgrajanje v deželnem svetu, ki spominja na nečloveško ravnanje fašizma, ki je skušal slovensko manjšino v Italiji duhovno in fizično iztrebiti, ter

zahtevajo

da odgovorni organi deželne sveta Furlanije-Juljske krajine kakor tudi demokratične stranke, ki so v njem zastopane, izpolnijo svojo moralno, demokratično in ustavno dolžnost ter v skladu s 3. členom posebnega statuta deželne samouprave za-

KARANTANIJA ŠE ŽIVI

Letos 18. marca je poteklo 550 let, odkar je slovenski karantanski kmet svobodnjak ustoličil zadnjega karantanskega kneza v slovenskem jeziku. To je bil Habsburžan Ernest Zelezni. Do takrat je še segala tradicija slovenske karantanske državnosti, za 600 let je preživela neodvisno karantansko državo in nadaljevala idejo slovenske karantanske državnosti preko srednjega veka do praga novega veka, četudi samo kot simbol. Danes se nam zdi to kot čudež, kot nekaj fantastičnega. Kako da se je ta obred tako trdoživo ohranil v karantanskem ljudstvu? In kako da so ga upoštevali tudi vladarji tuje narodnosti in celo nemški cesar?

BOGAT SIMBOL POLITIČNIH IDEJ

To so skrivnosti slovenske zgodovine, skrivnosti, ki jih ni malo in ki jim morda nikoli ne bomo prišli čisto do dna, čeprav so odločilno prispevale, da smo se ohranili kot narod, stisnjen med mogočne imperije in na enem najbolj nevarnih mest v Evropi. Čudež je, da smo se ohranili. O čudežu govore tuji — nam se zdi to vse preveč naravno. Tako naravno, da se skoraj ne zavedamo več, kakšno zgodovino ima naš narod za seboj in kakšen rezultat zgodovinskih komponent danes predstavlja, v čemer pa je njegova odporna moč in njegovo jamstvo za bodočnost.

Bili smo prvi slovanski narod, o katerem je zgodovinsko izpričano, da je imel lastno državo, kar pomeni, da je imel zavest svoje narodne individualnosti in voljo, da si jo ohrani. Zgodovinske okoliščine niso bile ugodne za ohranitev naše narodne države, kmalu je morala priznati tujo nadoblast in potem je izginila v srednjeveškem sistemu fevdov, ne pa iz zavesti karantanskega ljudstva, ki je kot eno prvih v Evropi ustvarilo koncept ljudske oblasti, koncept, ki je spravljal v začudenje sodobnike, ki so pristvovali ustoličenju, kot Aeneasa Silviusa Piccolominija, poznejšega papeža Pija II., ki nam je zapustil enega najnatančnejših

jamčijo v pravilniku deželne sveta pravico do uporabe slovenščine.

Predstavniki liste »Slovenske skupnosti« poudarjajo kot veren tolmač slovenskih pravic in koristi, da se Slovenci v Italiji ne bodo nikdar odpovedali pravici do uporabe svojega jezika v javnih organih, ker so prepričani, da jim te naravne pravice ne more zanikati nobena sila na svetu, ki se označuje za demokratično, krščansko in socialno, in ker se zavedajo, da je uresničenje te osnovne pravice prvi pogoj za ustvaritev pravega in trajnega sožitja med državljani obeh jezikov ter sosednih držav. Zato bi priznanje te osnovne pravice slovenske etnične skupine v Italiji samo okrepilo demokratično ureditev dežele in države ter s tem še bolj zavarovalo njune višje interese.

zapisov ustoličenja, ter vzbujal pozornost teoretikov državnega prava.

»Obred ustoličenja vsebuje presenetljivo bogastvo simbolizma političnih idej«, je zapisal dr. Bogumil Vošnjak v neki svoj razpravi. »V ustoličenju je na sijajen način izražena narodna suverenost, kakor se je pojavljala v zgodnjem srednjem veku, nezaupanje v knezovo oblast in poročstvo proti despotizmu«. Nosivci te stare slovenske demokratične skupnosti pa so bili svobodni slovenski kmetje, kosezi, ki so jih Nemci v srednjem veku v svojem znamenitem »Schwabenspieglu« opisali, »da ne priznavajo plemstva in sile, ampak samo poštenje in resnico«. Ti kmetje so bili ponosni slovenski rod. O njih stoji tudi zapisano v nemški srednjeveški kroniki, da »slovenski kmet ne sname klobuka pred nemškim cesarjem«. O njih je že omenjeni Aeneas Silvius zapisal, da »noben narod nima takšnega pirsmerja državnega simbolizma«.

Ta slovenska zavest nekdanje svobode in državnosti je tlela kot žerjavica pod pepelom preko stoletij; a vedno spet je zasikal skrivnostni, z zgodovinskim racionalizmom nerazložljivi plamen iz pepela.

KONTINUITETA TEŽENJA PO SVOBODI

Ravno na Koroškem so se pojavili prvi slovenski kmečki upori in v njih je gotovo živela zavest »stare pravde«, nekdanje svobode in neodvisnosti. In preko kmečkih uporov se je razširila kot zavest skupne usode na ves naš narod. Ko so divjali po slovenskih deželah še najhujši kmečki boji, je Primož Trubar že pisal in širil svoje knjige za slovenski narod. To ni bil več narod samih kmetov. Dobil je svojo literaturo, svojo izobraženo plast, duhovno zavest samega sebe, svoje usode in svojega poslanstva. Od tedaj gre njegova pot navzgor, kljub vsem udarcem in začasnim porazom.

Zato se je slovenska mladina v zamejstvu ob koncu preteklega tedna z veseljem odzvala klicu Koroške dijaške zveze, naj se zbere na proslavo 550-letnice zadnjega ustoličenja karantanskih knezov v slovenskem jeziku. Proslave so bile pri Gospe Sveti in v Celovcu. Poskusi motenja s strani neonacističnih elementov so samo dokazali, da je ideja, zaradi katere se je zbrala slovenska svobodoljubna in narodoljubna mladina, živa in nevarna za tiste, ki sovražijo svobodo in enakopravnost narodov. Hkrati pa so ti poskusi motenja nehote opozorili evropsko javnost na idejo, ki jo je izražalo ustoličenje na Gosposvetem polju, da hoče biti slovenski narod svoboden in enakopraven med evropskimi narodi. Slovenska mladina, ki je prihitela od raznih strani, da je izpričala svojo vero v to idejo, pomeni jamstvo, da Karantanija ni mrtva, da sega politični simbol ustoličenja tudi v sedanost in preko sedanosti v bodočnost ter da zadobiva vedno konkretnjši pomen.

RADIO TRST A

• NEDELJA, 19. julija ob: 8.30 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Zborovske skladbe; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Flik ali Tri mesece v cirkusu«. Napisala Emma Perodi, dramtizirala Rita Mann, prevedla Jadviha Komac. Igra RO., vodi Lojzka Lombar; 12.00 Slovenska nabožna pesem; 12.15 Vera in naš čas; 14.30 Sedem dni v svet 15.00 Zlata risanka: Sasha Distel; 16.00 Malo znane velike ljubezni - Franc Jeza: »Zvesta ljubezen Roberta Louisa Stevenzona«; 16.30 Baletna glasba; 17.30 Popdanski ples; 18.30 Kino, včeraj in danes, pripravil Sergij Vesel; 19.00 Otroški pevski zbor od Sv. Ivana pri Trstu, ki ga vodi Nada Zerjal; 21.00 Iz slovenske folklorne - Lelja Rehar: »Ahtejte uotroci, de v's ne uzemejuo krivjopete«.

• PONEDELJEK, 20. julija ob: 11.45 Ameriški odmevi; 12.15 Lelja Rehar: »Ahtejte uotroci, de v's ne uzemejuo krivjopete«; 18.30 Sodobna italijanska glasba; 18.55 Tržaški in goriški pianisti: Luciano Gante; 19.15 Iz lovčevih zapiskov - Ivan Rudolf: »Hrček skopuh«; 20.30 Richard Wagner: »Tannhäuser«, velika romantična opera v treh dejanjih. Orkester tržaške filharmonije in zbor gledališča »Giuseppe Verdi« v Trstu dirigira Francesco Molinari Pradelli. V odmoru (približno ob 21.30) Opera, avtor in njegova doba.

• TOREK, 21. julija ob: 11.45 Naš juke-box; 12.15 Zenski liki; 18.30 Simfonična dela Richarda Straussa; 19.00 Gostovanje solistov v Trstu: Pianista Dubravka Tomšič; 19.15 Pripovedke o narodnih junakih: »Wiljem Tell«; Radijska novela - Heinrich von Kleist: Zaroka v San Domingu«; 22.55 Sodobna simfonična glasba.

• SREDA, 22. julija ob: 11.45 Mali ansambli; 12.15 Pogled na svet; 18.30 Orkester v osemnajstem stoletju Wolfgang Amadeus Mozart: Koncert za klarinet in orkester v A-duru KV 622; 19.00 Slovenski romantični samospevi. Izvajavci: tenorist Dušan Pertot, baritonist Marijan Kos in sopranistka Hilda Hoetzel; 19.15 Tržaška gledališča; 21.00 Simfonični koncert orkestra tržaške filharmonije. Vodi Antonio De Almeida. Sodeluje pianistka Maureen Jones. V odmoru (približno ob 21.45) Svet umetnosti - Milko Bambič: »Razmotrivanja o sodobni likovni umetnosti ob XXXII. Beneškem bienalu«.

• CETRTEK, 23. julija ob: 11.45 Folklorni mozaik; 12.15 Potovanje po Italiji; 17.20 Iz albuma lahke glasbe; 18.00 Pevski zbori Julijske Benečije in Furlanije: Goriški Polifonski zbor; 18.30 Kvartet v dvajsetem stoletju; 19.15 Prazgodovina naše dežele: »Gradišča«; 21.00 Kriminalna zgodba, igra v treh dejanjih, ki jo je napisal Jože Javoršek. Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu, režira Adrijan Rustja; 22.55 Slovenski in jugoslovanski solisti: Flavtist Boris Campa, pri klavirju Pavel Sivc.

• PETEK, 24. julija ob: 11.45 Glasbeno potovanje po Evropi; 12.15 Žena in dom; 18.30 Najlepše romantične simfonije; 19.15 Jadransko morje - Gojmir Budal: »Hidrografija«; 20.30 Gospodarstvo in delo; 21.00 Izbrani odlomki iz opere »Istrska svatba«, ki jo je uglasbil Antonio Smareglia. V odmoru (približno ob 21.30) Politična demokracija in industrijska družba: Sabino Samele Acquaviva: »Politična družba, demokracija in oblast med drugo industrijsko revolucijo«.

• SOBOTA, 25. julija ob: 11.45 Italijanski akvarel; 12.15 Zavojevalci gora - Dušan Pertot: »Veliki razmah planinstva«; 15.00 »Volan«. Oddaja za avtomobiliste; 15.30 »Primer Sosnovskega«, radijska drama, ki jo je napisal Nino Lillo, prevedel Vinko Suhadolc. Igra RO., režira Jože Peterlin; 18.30 Slovenski in jugoslovanski skladatelji; 19.15 Početniška srečanja, pripravil Saša Martelanc; 20.45 Moški zbor »Triglav«, ki ga vodi Vladimir Trampuž; 21.00 Vabilo na ples; 22.00 Simfonične pesnitve.

TEDENSKI KOLEDARČEK

19. julija, nedelja: Vincenc, Zlata
20. julija, ponedeljek: Marjeta, Česlav
21. julija, torek: Zorka, Danica
22. julija, sreda: Marija Magdalena
23. julija, četrtek: Branislav, Brana
24. julija, petek: Kristina, Ina
25. julija, sobota: Jakob, Radoslav

Napetost v Vietnamu

Doslej smo poznali poleg prave vojne tudi takoimenovano hladno vojno. Obstaja v tem, da ustvarjata dve nasprotujoči si državi vedno napeto ozračje.

V južno-vzhodni Aziji pa prihaja že do novega načina polvroče vojne. Glavni tajnik Združenih narodov je predlagal, da bi se zapadne sile in Kitajska zbrale na skupni konferenci za odstranitev spornih točk v Vietnamu, s proglasitvijo njegove nevtralnosti. Združene države in Velika Britanija so pa odbile U Thantov predlog, češ da bi prišlo le do nevtralizacije južnega Vietna-

ma, dočim bi severni del ali Vietminh ostal v rokah komunistov.

V odgovor pripravljajo severni komunisti pojačeno gverilsko vojno proti jugu. Ameriški vojaški strokovnjaki v Saigonu imajo pa že pripravljen protitudar, kakor piše njujorški »Herald Tribune«. Načrt obstaja v tem: če bodo komunistični gverilci zasedli ali uničili kako vas v Južnem Vietnamu, bodo ameriška letala bombardirala določen kraj na severu, in sicer na določen dan naslednjega tedna. Dan bodo javno naznanili, da se bodo mogli prebivalci pravočasno umakniti. Da bi pa ne mogli komunisti zbrati na tistem kraju vse svoje protiletalske obrambe, bodo z juga javili po radiju in z letaki dvesto imen vasi, izmed katerih bo ena bombardirana. Ta novi način polvroče vojne ima tudi namen povzročiti preplah med prebivalci, ki se bodo sami začeli otresati svojih komunističnih zaščitnikov; severnovietnamski režim pa naj bi dobro premislil, kaj pomeni kitajsko »varstvo« nad njim.

Človeški volk pred sodniki

Pred sodiščem v Monakovem stoji te dni nekdanji vrhovni poveljnik SS-ovskih čet v Italiji Karl Wolff. Mož, ki ima danes 64 let, je odgovoren za vse svoje z'očine in za krvava dejanja Hitlerjevih krvavih podrepanikov v Italiji.

Ko pa je general Wolff zavchal, da gre Hitlerju slabo, se je začel pogajati ob koncu tudi z zavezniki za sklenitev posebnega miru. Ta spretna poteza ga je tudi rešila, da ni prišel skupaj z drugimi pajdaši pred norimberško sodišče. Še hvalil se je, da je rešil mnogo človeških življenj. Leta 1949 so ga pa vendarle obsodili kot Hitlerjevega pristaša na štiri leta ječe, a je bil kmalu izpuščen. Wolff ali volk pa ni menjal dlake, čeprav se je skrival pod ovčjo kožo. Želja, da bi postal pisatelj, ga je spravila v ječo. Spisal je življenjep's in hvalnico na čast drugemu blaznežu tretjega rajha, Himmlerju. Spis je zbudil pozornost in Wolff je zopet prišel pred sodišče. Na prvi obravnavi je prav oho'lo udaril s petami skupaj in je trmasto izjavil: »Ohranil sem nedotaknjene svoje stare ideale.« Po domače se to reč, ostal sem domišljav in zločinski nacist. Ko so mu pa porinili pod nos dokaze o njegovih sokrivdi pri pomoru 300 tisoč Judov, se je malo stresel in je začel praviti, da je pri pomoru popolnoma nedolžen in da on sploh ni nič o tem vedel.

Taki so nekdanji nacistični krvavi junaki, ki so s škornji teptali pravico in človečanstvo tudi po naših krajih.

Stavka na stavko

Letošnje poletje poteka v Italiji v znaku neprestanih stavk; komaj prenehajo v eni stroki, že se pojavijo v drugi.

Prejšnji teden so dosegli tekstilni delavci sporazum z delodajalci glede mezdnih poviškov. Sindikalna vodstva so podpisala dogovor za 12 odstoten povišek plač. Ni pa še dosežen sporazum glede novih enotnih pogodb glede proizvodnih nagrad in poenotenja plačilnih postavk.

V javnosti povzroča še večjo nevoljo pomanjkanje dnevnega časopisja. Prekinjajoče stavke tiskarniških uslužbencev se nadaljujejo. Od četrtega do ponedeljka smo bili brez listov. Vodstvo združenih delavskih tiskarniških sindikatov je izjavilo danes teden, da so ponudbe izdajateljev prenizke. Napovedane so nove stavke v vsedržavnem merilu za nadaljnjih 96 ur. Popoldanski dnevnik ne bodo izšli 15. tega meseca, jutranji pa ne od vštetelega 16. do 19. julija.

Stavci in tiskarji zahtevajo novo, boljše delavno pogodbo. Dokler je ne dosežejo, se bo prekinjajoče stavkovno gibanje še nadaljevalo.

De Gaulle snubi Nemce

Kakor sporočajo pariški listi, bo bivši nemški kancler Adenauer prejel eno najvišjih francoskih odlikovanj. V mesecu novembru ga bodo prišteli med štirideset nesmrtnikov francoske akademije znanosti in umetnosti.

Vendar pa se zdi, da je imenovanje bolj politična poteza generala De Gaulle, ki snubi Nemce zase, kot pa kulturna ali znanstvena potreba.

Dr. Karl Tinzl umrl

Na Južnem Tiro'skem je umrl voditelj nemške manjšine dr. Tinzl, čigar zdravje je bilo že več mesecev šibko. Ministriški predsednik Moro je posredoval, da so mu pos'ali iz Japonskega redko zdravilo, a mu ni nič pomagalo.

Tinzl je bil izvoljen v parlament po prvi svetovni vojni in je sodeloval s Ščekom in z Besednjakom v manjšinskih zadevah. Med drugo svetovno vojno so ga Nemci imenovali za prefekta v Bocnu, na kar je izgubil italijansko državljanstvo.

Po vojni je trajalo precej let, dokler mu ni predsednik vlade De Gasperi vrnil državljanstva in dovolil, da so ga izvolili v senat in v vladno komisijo devetnajstih, ki se ukvarja z južnotiro'skim vprašanjem.

Dr. Tinzl je bil zelo delaven in energičen. Nemška manjšina je zgubila s Tinzlom enega najboljših in najbolj zanesljivih delavcev.

POVEČANJE PLAČ V ROMUNJI

Romunska vlada je naznanila, da bodo povišali za deset do petnajst odstotkov vse plače in sicer zaradi ugodnega razvoja romunskega gospodarstva. Poviške bodo nekoliko razvrstili v času. Prve bodo izplačali letos avgusta, zadnje pa prihodnje leto. Zvišali bodo tudi družinske doklade in zmanjšali davek na dohodek. Po mnenju opazovalcev si hoče v'lača s tem zagotoviti še večjo podporo v ljudstvu, hkrati pa dokazati Sovjetski zvezi uspehe, katere dosega romunska gospodarska politika, odkar je bolj neodvisna in kateri Sovjeti nasprotujejo.

Praznik zamejske slovenske mladine

V soboto in nedežjo je bil v Celovcu 2. tabor slovenske zamejske mladine. Zborovanja, ki ga je spretno organizirala Koroška dijaška zveza, so se udeležili številni mladinci in mladinke iz Koroške, Tržaške in Goriške. Manifestaciji so prisostvovali tudi predstavniki Narodnega sveta iz Celovca in sveta Skupne slovenske liste iz Trsta. Spored tabora je bil zanimiv in zelo pester. V soboto popoldne so šli udeleženci na izlet po Podjuni, kjer so koroški študentje na griču pri Božjem grobu zakurili kres ter z narodno pesmijo, godbo in literarnimi nastopi poskrbeli za lep potek večera. Ob tej priložnosti je visokošolec Erik Prunč govoril o rasti v osebnost in narodni zavesti. Naslednji dan je bila v cerkvi pri Gospe Sveti maša, ki so se je udeležili tudi mnogi ljudje iz bližnje okolice. Osrednja točka tabora pa je bila proslava 550-letnice zadnjega ustoličenja karantanskih knezov v slovenskem jeziku. Na sporedu manifestaci-

je v veliki dvorani Delavske zbornice v Celovcu so bili nastopi pevskega zbora Koroške dijaške zveze, ansambla »Veseli študentje«, igralske skupine iz Gorice in folklorne skupine iz Trsta. Drugi del programa je obsegal zahtevno kantato o ustoličevanju karantanskih vojvod, ki so jo lepo izvedli koroški visokošolci in dijaki.

Po prvotnem načrtu bi bila morala biti osrednja proslava ob vojvodskem prestopu na Gosposvetskem polju, toda policija jo je prepovedala, češ da so avstrijski nacisti prijavili protimanifestacijo na istem kraju in ob isti uri. Sploh je bilo opaziti, da so si nacisti na vso moč prizadevali, da bi prišlo do neredov. Tako so ponoči od sobote na nedeljo pomazali cestni asfalt s številnimi žaljivimi napisi, trosili protislovenske letake ter krožili na avtomobilih s protislovenskimi napisi, kot n. pr. »Proč s čuši! Koroška je zgodovinsko nemška in nedeljiva!« Kljub vsem nacističnim izzivanjem in sabotažam je slovenska mladina mirno in samozavestno nadaljevala tabor ter ga zaključila v najlepšem redu in z najboljšimi uspehi.

Slovenska zamejska mladina je praznovala 550-letnico zadnjega ustoličenja karantanskih vojvod dostojanstveno in s ponosno zavestjo, da ima njen narod odlično demokratsko preteklost. In slovenska demokratska tradicija se najlepše odraža prav iz obredov umeščanja karantanskih vojvod. Koroška slovenska mladina se zaveda — kot je pravilno poudaril visokošolec Miško Smole v govoru, ki ga je imel na osrednji proslavi — nauka, ki nam ga daje obred ustoličenja, in sicer, da so za uresničenje prave duhovne in gmotne blaginje dežele in države nujno potrebni priznanje in izvajanje načel narodne strpnosti, enakopravnosti, človeških svoboščin in ljubezni do bližnjega ter složno sodelovanje vsega prebivalstva.

Strah na razstavišču

Po vseh paviljonih svetovne razstave v New Yorku je ves teden pred binškoštnimi prazniki strašilo. Ponoči so se slišali po razstavnih prostorih čudni glasovi, drsajoči koraki, temna senca je hušknila zdaj sem zdaj tja. Vrtarjem in stražnikom so se začeli kar lasje ježiti. Vse je šepeta'o o »fantomu razstavišča«. Časopisi so z velikimi naslovi prodajali svojim bravcem novice o strahovih na razstavi.

Končno je velik dnevnik razpisal veliko nagrado za junaka, ki bi razjasnil, kaj je s temi strahovi. Po enajstih dnevih in desetih nočeh se je res posrečilo zgrabiti ta strah. Bil je dvanajstletni deček Dominik Tucci. Zbežal je z doma, da si ogleda razstavo. Na velikanskem prostoru se je zgubil, pa tudi kar vseč mu je bilo med prečudnimi lepotami. Ko so ga vprašali, kje je spal in jedel ves ta čas, je dečko pogumno odgovoril, da je prenočeval zdaj v tem, zdaj v drugem paviljonu, saj je bilo dovolj preprog in odej. Kje je pa je jedel? Fant je pojasnil, da je jemal denar iz plitvega okrasnega vodnjaka, kamor so metali obiskovalci precej drobiža. Vsak dan je pobral ven tudi za pet dolarjev kovancev in si z njimi nakupil živeža na stojnicah. Čez dan ga niso mogli opaziti v velikem drenju. »Pa te ponoči ni bilo strah?« so ga vprašali. »Oh, saj je bilo povsod toliko policajev,« se je odrezal. Američani nameravajo proglasiti pogumnega Dominika za junaka svetovne razstave.

NAJVIŠJA PLAČA

Na svetu se nahajajo različno plačani ljudje. Prav gotovo pa nima nihče tako visoke plače kot predsednik največjega ameriškega podjetja »General Motors«. Srečni zemljan, Friderik Donner po imenu, je po tegnili lansko leto plačico 504 milijone lir ali skoraj poldrugi milijon na dan. Menda gospod Donner ne bo stavkal za povišanje plače.

Novice po svetu

Posledica krize

Podjetje Olivetti v Ivrei je naznanilo, da bo izvedlo v prihodnjih tednih še drugi del svojega sklepa za skrčenje delovnega urnika. Ukrep bo veljal tudi za tovarno v Massi. Prizadetih bo okrog 8.000 delavcev. Ukrep je bil potreben zaradi gospodarske krize.

»Jack slačivec«

V Londonu širi grozo »Jack slačivec«. V ponoči od 13. na 14. t. m. je zadaval že peto žrtev in zapustil truplo v ozki ulici blizu Temze, kot že pri prejšnjih žrtvah. Vse so bile prostitutke. Žrtve najdejo vedno nage. Mislijo, da je zadnje žrtev prinesel že mrtvo v kovčku na kraj, kjer so jo našli. Policija misli, da gre za dozdevno normalnega človeka, ki ga nihče ne sumi.

Italija brez dnevnikov

Od srede do nedelje ostane Italija brez dnevnikov, zaradi meznega spora, ki traja med grafiki in izdajatelji listov. Ti zadnji nočejo pristati na pogoje grafikov pri obnovitvi delovne pogodbe, ki je zapadla 30. junija.

Človeška zver v pasti

Avstrijska policija je aretirala na postaji v Mürzzuschlagu bivšega gestapovca 50-letnega Kurta Wieseja, ki je zbežal pred dvema tednoma iz Nemčije, da bi se izognil aretaciji. Obtožen je umora nekaj tisoč ljudi, med njimi 80 otrok, v getu v Bialystoku na Poljskem. Aretirali so ga v hipu, ko se je vlak že premaknil naprej. Hotel je zbežati v Italijo in od tam v Egipt, ki je postal Meka vseh pobeglih nacistov, čeprav ima Nasser polna usta socializma. Wieseja je zasledoval in odkril na begu znani zasledovavec nacistov ing. Simon Wiesenthal. Izročili ga bodo nemškimi oblastem.

GOLDWATER KANDIDAT

Senator Barry Goldwater je bil izvoljen na konvenciji v San Franciscu za predsedniškega kandidata republikanske stranke. Vendar je malo možnosti, da bi bil izvoljen za predsednika.

SVET PRIHODNOSTI

V prihodnih dvajsetih letih se bo svet čudovito spremenil. Novi tehnični izumi, ki se praktično že pripravljajo, bodo popolnoma predrugačili način življenja že okrog leta 1990.

Živež bodo nudili človeku v prvi vrsti oceani, doslej še ne dovolj izkoriščeni. Iz morja ne bomo dvigali samo na milijone ton rib, marveč tudi različno zelenjavo v obliki alg. Strokovnjaki ameriških raziskovalnih zavodov naznanjajo tudi popolno spremembo pri oblekah. Uporabljala se bodo samo umetna tkiva. Hiše bomo gradili samo iz sintetičnih snovi; nič več ne bo potreba lesa, kamena ali cementa. Vsa stanovanja bodo imela ogrevalne in hladilne naprave kar iz mestnih central. Kuhali bomo na posebnih pečeh z infrardečimi žarki; ta ognjišča bodo tudi samodelno prala posodo in zažigala vse odpadke.

Ne bo treba več kupovati gospodinjskih predmetov, kakor pralne stroje, hladilnike, pometače, posodo, pohištvo, televizijo in sodobno. Vse to se bo dobilo poceni, kar v najem. Ko bo pokvarjeno ali zastarelo, to bodo tovarne svojim odjemalcem zamenjale z novim proti določeni najemnini. Na ta novi prodajni način bodo imele tovarne

stalno delo, ljudje pa vedno nove hišne predmete.

Prava revolucija se bo pa izvršila v prometu. V zraku bodo švigala vedno hitrejša letala. Na tleh bo pa avtomobilski promet bolj — počasen, a zato tembolj varen. Avtomobili bodo imeli take motorje, da se bodo sami izklopili pri prehitri vožnji. V mestih ne bo več postajališč za avte; ti bodo morali ostati pred velikimi naselji v posebnih garažah. V mestih samih pa ne bo potreba niti hoditi, ampak samo stati na premikajočih se pločnikih. V vseh mestih se bo čez dvajset let odvijal promet dosti bolj varno kot danes, in kar je glavno, popolnoma tiho. Življenje bo postalo bolj umirjeno in manj živčno. Tako si domišljiva slika bodočnosti.

ISLAM V EVROPI

Afriška republika Mali bo zgradila v nemškem Aachenu središče islamske kulture v Evropi. Poslanik tiste republike je že položil temeljni kamen za veliko mošejo poleg katere bodo stala poslopja za islamsko visoko šolo in seminarje, katere bo obiskovalo okrog 600 dijakov iz štiriindvajsetih evropskih dežel.

Tržaškega

Nastop dr. Škerka v deželnem svetu

V četrtek prejšnjega tedna se je sestel deželni svet. Na dnevnem redu je bila izvolitev članov dveh važnih komisiji, in sicer tako imenovane paritetne komisije ter komisije za Trst. Prva ima nalogo, da skupno s predstavniki vlade pripravi izvršilne določbe Posebnega statuta, druga pa bo upravljala posebni sklad 10 milijard, ki ga država vsako leto nakaže za potrebe Tržaškega ozemlja.

Pri obravnavanju obeh točkah dnevnega reda sta sodelovala svetovalec dr. Škerka od liste Slovenske skupnosti in dr. Siškovič, slovenski svetovalec izvoljen na listi KPI. Oba svetovalca sta pričela svoja govora v materinem slovenskem jeziku, a sta že po nekaj besedah morala govora prekiniti, ker so ju s kričanjem motili misovski in liberalni svetovalci, predsednik zbornice pa ju je pozval, naj svoja izvajanja nadaljujeta v italijanščini, češ da pravilnik še ni rešil vprašanja uporabe slovenskega jezika na sejah in tudi iz vjudnosti do večine svetovalcev, ki slovenščine ne razumejo. Pripravljen pa je sprejeti vloge v slovenščini, ki si jih bo nato dal prevesti.

Izvajanja svetovalca Škerka objavljamo v celoti. Dr. Siškovič je med drugim ostro grajal dejstvo, da se mu onemogoča uporaba materinega jezika, in pristavil, da je način, kako večinski narod ravna z narodnimi manjšinami, eno izmed bistvenih meril, iz katerih je razvidna stopnja politične demokracije v državi. Glede izvolitve članov paritetne komisije se je dr. Siškovič zavzel, da bi svet vanjo vključil tudi člana slovenske narodnosti. Predlog ni prodril in so bili v to komisijo izvoljeni univerzitetna profesorja Crisofulli in Amorth (s padovanske oziroma milanske univerze) in Videmčan dr. Bressani. V komisijo za Trst pa so bili imenovani svetovalci Coloni, Stopper (KD) Cumbat (PRI), Pittoni (PSI) in Sema (KPI). V nadaljevanju se je bila z glasovi demokristjanov in socialdemokratov po razburkani razpravi zavrnjena resolucija komunistične skupine, ki je zahtevala, naj deželni odbor čimprej obrazloži svoj politični program, čemur naj sledi v svetu široka razprava.

Izjava dr. Škerka

Dne 1. julija letos sem imel čast nasloviti na gospoda predsednika dr. de Rinaldinija pismo, ki je med drugim obravnavalo zelo važno vprašanje izvolitve članov paritetne komisije, ki jo določa 65. člen Posebnega statuta dežele Furlanije-Juljske krajine. Ta komisija ima nalogo, da pripravi izvršilne določbe Posebnega statuta in določila o prehodu državnih uradov v sklop deželne uprave.

V zvezi s tem ponavljam svojo točno opredeljeno zahtevo, ki sem jo stavil za stvarno določitev predpisa 3. člena Posebnega statuta. Ta člen priznava enakopravnost vseh državljanov in pravico do enakega ravnanja z vsemi, ne glede na njihovo jezikovno pripadnost, ter predvideva, da je treba zaščititi etnične in kulturne značilnosti vseh jezikovnih skupin. Popolnoma jasno je, da je bil ta člen sprejet zato, da se zaščitijo slovenska manjšina v deželi. Zato si dovoljujem ponovno opozoriti spoštovani svet, da bi bilo primerno, če bi pri predlaganju in izbiri imen upoštevali upravičene zahteve slovenskega prebivalstva dežele.

Imenovanje slovenskega člana v paritetno komisijo, ki jo določa 65. člen, je celo neobhodno potrebno.

V kviru te komisije bi morali namreč obravnnavati in pripraviti vsa tista polnopravna zakonska sredstva, ki so potrebna za podrobno obrazložitev in izpopolnitev določil Posebnega statuta, ki zadevajo koristi in pravice slovenske narodne manjšine.

Ker bodo v tej komisiji sodelovali tudi

člani, katere bo imenovala osrednja vlada, bi to bilo po mojem mnenju najbolj primerno mesto, od katerega bi pristojni organi lahko dobivali predloge in zakonske osnutke, ki bi mogli tvoriti osnovo za ureditev naših vprašanj. To tembolj, ker bi bili omenjeni predlogi in osnutki rezultat dela kvalificiranega pristojnega organa.

Izjava

1. Izvoljen sem bil na listi Slovenske skupnosti, ki ima dvojezični napis in je bila kot takšna priznana ter je nastopila v deželnih volilnih okrožjih. S tem sem se obvezal, da bom z vsemi zakonitimi sredstvi prispeval k reševanju raznih vprašanj, ki zanimajo slovensko manjšino. Med temi vprašanji zavzema prvo mesto uporaba slovenskega jezika v vseh javnih uradih dežele.

2. Ker mi je bila onemogočena uporaba jezika slovenske manjšine, izjavljam, da je to v kričočem nasprotju z italijansko pravno ureditvijo, ki z'asti v deželi Furlaniji-Juljski krajini ne more ignorirati znatne in življenja sposobne slovenske manjšine ter njenih pravic. Ker nočem izdati mandata, ki mi je bil zaupan, se bom po svojih skromnih močeh dalje trudil, da bom ščitil pravice manjšine, in sicer z največjim spoštovanjem do vseh predstavnikov italijanske večine ter v skladu s koristmi mirnega sožitja vsega prebivalstva v deželi in tudi z najvišjimi koristmi države.

3. Te zahteve in pravice slovenske manjšine v deželi temeljijo na mednarodnopравниh normah in pogodbah, ki se danes splošno priznavajo in ki jih sprejema tudi italijanska zakonodaja. Za njihovo izvajanje obstajajo namreč jasna jamstva v ustavi republike.

4. Ob teptanju naše pridobljene pravice sem tudi prisiljen obžalovati, da se je hudo kršilo eno najosnovnejših demokratičnih načel. Hkrati moram odločno protestirati in jasno izjavljam, da se ne mislim odreči pravici, da uporabljam materinski jezik svojih volivcev.

Repentabor:

Z občinske seje

Na seji občinskega sveta, ki je bil prejšnji teden, je župan Purič sporočil, da je vojaška uprava odgovorila, da ob nedeljah in praznikih ne bo več imela strelnih vaj v Paču. Dalje je sporočil, da je ravnateljstvo kmetijske strokovne šole v Škednju zaprosilo občino, naj mu da na razpolago prostore za tečaj, ki naj bi se začel prihodnje leto. V tečaj bi se mora' o vpisati najmanj 15 oseb. Občinski svet je klenil, da bo občinska uprava poskrbela prostore pod pogojem, da bo pouk v slovenskem jeziku. Svetovalec Velimir Guštin je predlagal, naj bi občinska uprava preskrbela slovenske knjige, revije in liste za občinsko knjižnico, kjer zelo primanjkujejo. Občinski tajnik je pojasnil, da se bo občinska knjižnica povezala z Ljudsko knjižnico v Trstu, da bi imela pri nakupu knjig ugodnosti. Isti svetovalec je sporočil, da je zdravniški kon-

zorcij pripravljen prispevati za postavitev šolske ambulante. V nadaljevanju se je svet imenoval tri preglednike občinskih računov lanskega leta ter potrdil razne sklepe občinskega odbora, med drugimi, da bo Tržaška hranilnica še v nadaljnjem poslovnem letu pobirala občinski davek, da bo občinska uprava nabavila opremo za en razred osnovne šole ter popravila asfaltirane ceste z lanskim neuporabljenim in letošnjim nakazilom v skupnem znesku 800 tisoč lir.

LITERARNI VEČER

Ker se te dni mudijo v Trstu slovenski kulturni delavci, ki žive v Buenos Airesu, v Rimu, na Dunaju in v Gorici, bodo skupno s tržaškimi prijatelji brali iz svojih del na literarnem večeru, ki bo v sredo, dne 22. julija ob 20.30 v prostorih Slovenske prosvete v ulici Donizetti 3/I. Revija »Mladika« vabi slovensko javnost na ta zanimivi literarni večer.

NOV ZOBOZDRAVNIK - SPECIALIST

Dr. Pavel Pavlica, sin znanega zobozdravnika iz Trsta, je bil 11. t. m. v Padovi s polnim uspehom in pohvalo potrjen za specialista zobnih bolezni. Mlademu specialistu čestitamo in želimo dosti uspeha njegovem delu.

NOV INŽENIR

V petek, 10. julija, je na tržaški univerzi promoviral za strojnega inženirja g. Savo Cunja.

Novemu inženirju, ki je z Rocola, čestitajo in želijo obilo uspeha v poklicu prijatelji in kolegi. Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

POPRAVI! V članku »Črni diktator« v prejšnji številki N. 1. mora stati ob koncu 2. odstavka v 2. stolpcu *kreolka* namesto *krepka*.

MALI OGLASI

Prodamo žensko in moško slovensko narodno nošo. Ponudbe na uredništvo N. L.

Številna dekleta in tudi ženske v zreli dobi iz Slovenije in Hrvaške bi se rade poročile z izseljenci. Ponudbe po možnosti s slikami na uredništvo N. 1. pod »Dekleta«.

Beneška Slovenija

Ukve:

ZA VARSTVO SLUŽNOSTNIH PRAVIC

Po Kanalski dolini, zlasti med gospodarji v Ukvah, Žabnicah in v Naborjetu, je precej govora in skrbi v zvezi s servitutnimi pravicami v gozdovih in na pašnikih. Z ustanovitvijo nove dežele bodo prešli vsi ti gozdovi in pašniki, ki so bili doslej v lasti gozdne uprave v Trbižu v roke dežele. Tako namreč predvidevajo členi 55, 56 in 57 deželnega statuta. Upravičence skrbi, kako bo po novem z njih služnostnimi pravicami, ki so stare že več stoletij. Vprašanje ni samo pravne narave, temveč se tiče tudi slabšega ali boljšega gospodarskega stanja naših kmečkih posestnikov.

Trbiž:

SLEPARJI V OBTOKU

Po Trbižu in okolici zadnje čase kar mogoč raznih sleparskih potujočih trgovcev. Posebno radi ponujajo v nakup lahkovernim tujcem izza meje zlate ure, zapestnice in ogrlice. Vsi predmeti so iz »čistega zlata« in za polovično ceno, vsaj tako zgovorno zatrjujejo ti južni rojaki, in delajo prav lepe dobičke.

Opeharjeni kupovalec s Soške doline ali

UZAKONITEV OSNOVNIH ŠOL

Po dolgem času je izšel odlok republiškega predsednika o uzakonitvi slovenskih osnovnih šol tudi v Uradnem listu z dne 7. julija. Odlok št. 478 z dne 15. marca 1964 priznava juridično ureditev osnovnih šol na Goriškem in Tržaškem na podlagi zakona z dne 19. julija 1961 števil. 1012.

S to izjavo so dokončno izvršene vse predpisane formalnosti za sledeče osnovne šole s slovenskim učnim jezikom v sledečih krajih: v goriški občini, v Šolskem in v Malem domu, v Štandrežu, Podgori, Pevmi in v Št. Mavru. V števerjanski: Števerjan, Jazbine Valerišče. V krminski: Plešivo V sovodenjski: Sovodnje, Rupa, Vrh in Gabrije. V doberdobski: Doberdob, Jamlje, Palkišče in v dolenski: Škrljevo.

Slovenske osnovne šole smo imeli tudi v Merriku, Tržiču in v Ronkah, ki so deloma prenehale tudi po krivdi staršev samih in celo po krivdi ene šolnice. Če bi obstajale do časa, ko je zakon izšel, bi jih imeli tudi tam.

Se bolj žalostno je pa dejstvo, da se prav nič ne govori o dolžnosti in potrebi slovenskih šol na področju videmske pokrajine, kjer tudi živi slovenska etnična skupnost. Pri deželnih volitvah so jo priznavae vse stranke, razen desnih skrajnežev, in so se bahale, da so postavile na svoje kandidatne liste tudi »slovenske« kandidiate. Zdaj pa kar naenkrat ni več Slovencev v Slovenski Benečiji.

Upamo, da ne bo uzakonitev slovenskih šol na Goriškem in Tržaškem pomenila tudi uzakonitve krivičnega postopka s Slovinci v videmski pokrajini.

Števerjan:

FARNI PRAZNIK

V nedeljo je obhaja'a števerjanska fara kar dvojen praznik: svojega patrona in zlatomašno s'avje č. g. Cirila Sedeja.

Svojemu nakdanjemu župnemu pastirju so pokazali Števerjanci vso svojo ljubezen

Kanalška dolina

s Koroške se pa kmalu uveri, da je kupjena zlatnina le navadna medenina ali še kaj slabšega, ura pa da je le navadna otroška igrača. Toda takrat je že prepozno. Nič ne pomaga tudi, če se 'ahkoverni kupec vrne že naslednji dan v Trbiž in naleti na »prodajalca«. Ta se priduša, da ni imel niko'raj opraviti s kupcem. Grozi mu celo z obožniki, ker da tuji žali njegovo poštenje.

Oblasti si proti tej nadlogi s'eparskih kramarjev skoro ne vedo kako pomagati. Občina je nalepila tiskane opomine, naj trgovci ne kupujejo ničesar od takih potujočih kramarjev. Kljub svavi'lu pa poganjajo te burkaste s'eparije prav debelo klasje.

SPETER

Pred nekaj dnevi so bila oddana v najem dela za zgradbo nove sred. šole. Stavba je preračunana na 140 milijonov lir. Prvi obrok 45 milijonov je bil že izplačan.

Solsko pos'opje je bilo v resnici zelo potrebno. Več let so se pošiljale brzojavke in protesti sem ter tja. Z deli bodo pričeli že te dni. Razen tega pos'opja za srednje šole, so pa potrebne po Nadiški dolini vsaj po-prave, če že ne obnove, tudi mnoge šole v naših vaseh. Kdaj bodo pa te prišle na vsto?

in hvaležnost. Cerkvene slavnosti se je udeležila vsa fara, sosednji sobratje in razni gostje. Navzoča sta bila tudi z'atomašnikov brata, ki sta prihitela eden iz Zagreba, drugi iz Francije. V cerkvi so prebrali posebno papeževo brzojavko s čestitkami vzornemu duhovniku. Goriški nadškof se mu je tudi pismeno zahvalil v svojem imenu in v imenu nadškofije za njegov dolgoletni dušnopastirski trud. Ves ganjen je z'atomašnik poslušal tudi pozdrave in voščila bo'nega sobrata mons. Greorca. Na zbrane vernike so pa naredile globok vtis besede s'avnostnega govornika msgr. Klineca, ki je najprej na kratko orisal jubilentovo življenjsko pot, nato je pa poudaril, da imamo pri nas precej zlatih maš, nove maše pa še menda 20 let ne bo nobene. Ana'iziral je vzroke in zaključil, da bo pomanjkanje duhovnikov ime'lo porazne posledice za našo narodno skupnost.

Med mašo je lepo prepeval domači zbor. Po službi božji je bil običajni »ofer«, katerega pa je slavljeneec vsega daroval za farno cerkev. Po maši so šli povabljeni na obed v poslopje šolskega vrta, kjer so si sledile napitnice na čast jubilantu. Domači župan Podveršič je v krepkem nagovoru povedal, da to'azi vse števerjance tudi z'atomašnikova obljuba, da bo ostal vedno med njimi — tudi po smrti na farnem pokopališču.

V okviru slavja je domače kat. prosvetno društvo priredilo zvečer v »borovcih« ponovitev igre »Namišljeni bolnik«. Portvalni člani niso zahtevali niti vstopnine. V prijetnem hladu so številni gledavci in domačini zaključili prelepo jubilejno nedeljo.

PODGORA

Naš kraj živi že vsa povojna leta po večini od zaslužka pri tovarnah, bodisi kot delavci in de'avke ali pa kot trgovci in obtniki od teh. Pravih kmetovavcev pri nas že ni več, razen nekaj prav redkih izjem.

Dokler gre v tovarni delo redno naprej, je v Podgori in širši okolici še nekam dobro. Zadnje čase pa postajajo tudi uslužbenci in de'avci nekam zaskrb'jeni. Vodstvo tovarne je kar nenadoma začelo odpuščati delavce in delavke. Zaenkrat sicer bolj v majhnem številu, a se je bati, da bodo s'edili tudi drugi. V nekaterih oddelkih tkalnice so znižali tudi delovni urnik in s tem seveda tudi zaslužek. Prizadetih je že kakih 150 delavcev. Lastniki tovarne pravijo, da so skladišča polna in da bo treba proizvodnjo skrb'iti. Baje bi se gospodar najraje odkrižal tovarne. Če ne bo državna oblast kaj posredovala, ne bo v bližnji bodočnosti nič kaj dobrega.

USPEHI PRI MATURAH

V sotobo so bili objavljeni izidi učiteljskih usposob'jenostnih izpitov na slovenskih učiteljskih. Kakor je že znano, delajo izpite v Trstu tudi kandidati iz Gorice. Imeli so sledeče uspehe: dve kandidatini sta postali usposobljeni, ena ima en popravnizpit, en kandidat pa tri.

Novim bodočim učiteljem čestitamo. O-stalim pa želimo vso srečo pri jesenskih izpiti.

Iz Goriške

Solkansko polje:

SMRT JULIJA KANCLERJA

Prejšnji teden je umrl nekdanji znani prosvetni de'avec na Goriškem, 62-letni Julij Kancler, doma v ulici Etna na Solkanškem po'ju. Med obema vojnama, v času najhujšega fašističnega nasilja, je zelo aktivno deloval v prosvetnih društvi in pozneje v tajnih organizacijah, ki so vzdrževale po razpustu Prosvetne zveze narodno-kulturno zavest med goriškimi Slovenci.

Pokojnik je bil več let cerkovnik v Solkanu. Od tam se je preselil že kot vdovec na svoje posestvo. Sam je vzredil in vzgojil dve hčeri, od katerih se je ena šele pred štirinajstimi dnevi poročila.

Vsi znanci in prijatelji želijo dobremu Juliju p'ačilo na onem svetu in izrekajo družini svoje sožalje.

DVOSTRANSKI POSVETI

V torek so se sestali v mestni palači zastopniki občinske uprave iz Nove Gorice z našimi predstavniki gospodarskih krogov in županstva. Nadaljevali so razgovore, ki so se uspešno začeli 18. junija v Novi Gorici. Razpravljali so predvsem o izrabi soške vode in o tozadevnih pogodbah.

FOLKLORNI DAN

V nede'jo se je vršil v Gorici napovedani »dan furlanske folklor«. Sredina mesta je bila okrašena z zastavami. Okrog poldesetih dopoldne je korakal po mestnih ulicah do Korna in nazaj precej številen oddelek godbe na pihala. Pred njim se je vozil v avtu znani baron, ki dejansko vodi turistično dejavnost v mestu. Popoldne so priredili obhod v furlanskih ljudskih nošah. Zvečer ob devetih so pa imeli meščani in redki tujci priložnost gledati umetne ognje in folklorne nastope v spodnjem mestnem parku. Nastopalo je kakih 150 oseb in pevcev.

Sliši se, da so prireditelji nameravali povabiti k nastopu tudi skupine s Koroške. Ni jim pa priš'o na misel, da bi se v duhu novega ozračja obrnili tudi do naših prosvetnih organizacij. Prav zato so menda ustavili povabilo tudi Korošcem. Seveda, gospodarsko sodelovanje več nese kot pa kulturno.

CESTNI PLOČNIKI

Stanovalci v severnem mestnem delu, z'asti tisti z Livade nam pišejo: Mestna uprava je poskrbela s hvale vredno vneto za popravilo in ureditev obcestnikov po ulicah. Podjetje je dela izvršilo še precej hitro s pomočjo modernih strojev. Naglica pa ni nikjer dobra in menda tudi tu ne. Pločnike, posebno pod uršulinskim zidom so kar na najo vili iz grobe malte, tako da že izstopa ven grušč. Vrhnja plast ni zalitane z asfaltom, še manj pa da bi bile položene kake p'ošče. Obenem so se se zamašili odtoki in so morali pešci, kljub na videz lepi cesti, bresti po vodi. Upamo, da ne bodo torej ostali p'očniki taki, kot so sedaj.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Naša primorska znamenja

Znamenja, pa naj so kapelice, ali pa samo stebri ali križi na razpotjih ali pa sredi polja, vrh klanca ali na prevalu v drugo dolino, so neločljivo zvezana s tradicionalno podobo slovenske pokrajine. Znamenja sicer niso tako opazna kakor cerkve na gričih ali pa kozolci ob vhodih v vasi, ker je pač treba hoditi po poljskih kolovozih, da jih opaziš, ali pa prav od blizu razgrniti veje rož in raznih okrasnih grmov, da prebereš napole zabrisane napise na kapelicah, a so prav tako značilna za slovensko zemljo, kakor večji in starejši spomeniki ali pa zgradbe, zrastle iz potreb našega načina kmetijskega obdelovanja.

Slovenska primorska dežela je imela mnogo znamenj, morda nekoliko manj kot osrednja Slovenija v svojih hribovitih in pa tipično kmečkih predelih, toda sleherna primorska vas jih je imela po nekaj: v sami vasi na križiščih in tu pa tam kje na poljih. Prva in druga svetovna vojna, ki sta divjali po naših krajih, sta zdesetkali njihovo število. Naši ljudje so sicer obnovili cerkve, potrebne za vsakdanjo službo božjo, spet pozidali svoja stanovanja in gospodarska poslopja, le v manjši meri pa so obnovili znamenja.

Razumljivo je, da pri sedanjem begu naših kmečkih ljudi v industrijska središča ostanejo zapuščene naše vasi, v katerih živi mnogo manj ljudi, a še ti so že v letih. Manjkajo pa seveda roke, ki so posebno v spomladanskih in poletnih mesecih lepšale s cvetjem znamenja in s šopki cvetlic ali pa z raznimi cvetočimi grmi in temnimi cipresami zakrivale škrbine na starih vaških znamenjih.

A še zmerom je v naših krajih precejšnje število znamenj, ki v rahlo zastareli, a iskreno ganljivi slovenščini pojejo božjo slavo in čast ter se zaupno obračajo k svetnikom; k sv. Florijanu, da jih obvaruje pred ognjem, k sv. Juriju pa pogum pred zmaji, ki niso samo dolge zelene pošasti, ampak (kot se je pokazalo v zadnji vojni) še božje priklopi z ogujem lu stradam in meglo zmede.

Prav Benitu Mussoliniju se je moralo primeriti, da je naletel leta 1915 pri svojih prvih korakih na slovenskih tleh v Kobariškem kotu na slovensko znamenje, in je kot dober časnikarski reporter prepisal slovenski napis na znamenju in ga priobčil v svojem »Diario di guerra« (Vojnem dnevniku). Kaj si je mislil na teh komaj nekaj sto metrov zemlje, kakšno ljudstvo tukaj živi, ki se v starih kmečkih kapelicah v svojem materinem jeziku obrača k Bogu?

Kadarkoli smo hodili po Beneški Sloveniji, so bili in so še redki napisi v slovenščini prav napisi na redkih starih kapelicah v hribovskih vaseh. Leta 1902 so Slovenci z obeh strani postavili vrh Matajurja kapelico v čast Materi Božji in jo častili, kako pa naj bi drugače, kakor v svojem jeziku.

Znimivo je, da so po dveh vojnah letele na tla table s slovenskimi napisi ali pa so bili ti napisi na zidovih prepleškani in zamenjani s tujimi prav na zgradbah, ki so bile velikega pomena za vzgojo in kulturo našega ljudstva: na prosvetnih domovih, na šolah in na slovenskih občinah. V šole in občine so namreč prihajali ljudje, ki so jih pošiljali, da uče kulturo svojega naroda, da prevzamejo oni upravo domačih zadev, da ljudem, skratka, odvzemajo samoupravo.

Kapelice so dostikrat pustili pri miru, ker jih niso bodle v oči, ker se niso upali šariti okoli svetnikov. Nova gospoda pa tako in tako ni hodila po polju. Čigava pa so bila in so pravzaprav znamenja? Ne od organizacij, niti ne od Cerkve, ampak od nekaj posestnikov od zgornjega ali doljnega konca vasi, dostikrat pa od enega samega kmeta, da je izpolnil zaobljubo, dano v težkih časih, ali pa duhovno željo in potrebo, da bo imel na polju znamenje, ko se bo oddihoval od dela.

Letos je izdala »Slovenska Matica« v Ljubljani debelo in dragoceno knjigo o znamenjih po vseh predelih Slovenije. Nekaj let je zbiral ta material znani umetnostni zgodovinar dr. Marijan Zadnikar. Ko bodo naši ljubitelji slovenske knjige vzeli še to knjigo v roke, bodo videli, koliko stoletij je rod za rod naših ljudi lepšal podobo slovenske zemlje v vseh slogih, ki so pustili pečat v naših krajih. Videli bomo, da gre za velike kul-

turne dobrine, da bi bilo nekulturno, ako starih razpadajočih znamenj ne obnovimo in popravimo, da bi pokazali slab znak pietete do naših davno umrlih preprostih prednikov, ako ne bi obnovili črk njihovih napisov, ki so jih v ljubezni in svobodi svojega jezika snovali. Vsa ta znamenja so nastala končno iz osebnih, čisto zasebnih pobud ter se s tem naši ljudje niso ne hvalili in ne povzdigovali. Preprosto so na svojem svetu, na svojih parcelah postavili znamenja kot druge koristne stvari: pisane čebelnjake, temne sušilnice — paštve, kolone pred berjači in končno še znamenja za mir svoje duše, za potrebo po lepoti. Zdaj mi in tujci, vsi soglasno hvalimo veliki kulturni zaklad naših znamenj. Skoro sram nas bi moralo biti, da bi kdo pomislil, da nimamo več v sebi tistega čuta po kulturnem ustvarjanju, ko tako čakamo in se obotavljamo, da bi nadaljevali našo staro kulturno tradicijo z znamenji s slovenskimi napisi, kakor so delali naši predniki na svojih tleh, na svojih posestvih.

Albert Rejec

Počastitev in odkritje

V nedeljo, 19. t. m. bodo v Vačah pri Litiji odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši skladatelja Antona Lajovica, prvega mojstra slovenske moderne glasbe, ki jo je v začetku našega stoletja dvignil na mednarodno raven. Lajovic je bil po poklicu sodnik, napisal je več narodno socioloških člankov; bil je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani od ustanovitve leta 1938.

Zanimivo je, da se je v isti hiši kot Anton Lajovic rodil leta 1776 Matevž Ravnihar, prvi tržaško-koprski škof, ki je umrl v letu 1845 in ki ima na hiši že spominsko ploščo. Ravnihar je bil vrstnik Vodnika in Prešerna. Slovenski biografski leksikon ga imenuje »očeta slovenskega pripovednega jezika«. Bil je izredno delaven. Prava senca oja v slovenskih literarno-zgodovinskih krogih pa je, da je pred nekaj tedni odkril dr. Ladislav Lajovic v arhivu ljubljanske univerzitetne knjižnice, ko je iskal neke druge podatke, rokopis celotnega Ravniharjevega prevoda svetega pisma. Do sedaj namreč ni bilo znano, da bi bil škof Ravnihar prevedel tudi sveto pismo.

Skupno z odkritjem spominske plošče Antona Lajovca bo istega dne na Vačah arheološka razstava znanih vaških izkopanin iz keltskih časov, kolikor so pač na razpolago.

Sartre: Kaj pomeni literatura v svetu, ki trpi lakoto?

Na prvem mestu na seznamu knjig, ki se zdaj v Franciji najbolj prodajajo, je Sartrova nova knjiga »Les Mots« (Besede). Ta knjiga je že pet mesecev prva na seznamu bestsellerjev. V tej knjigi prikazuje Jean Paul Sartre svoje spomine iz mladosti, hkrati pa dela obracun s svojo vestjo in s svojim delom, zlasti s svojim najuspešnejšim romanom »La Nausée« (Gnus), ki je predstavljal drug višek knjigotržnih uspehov.

V intervjuju, ki ga je dal Sartre nedavno za dnevnik »Le Monde«, je kritiziral ta svoj roman in njegove nedoslednosti. Rekel je: »Počasí sem se naučil, da vidim stvarnost. Videl sem otroke, ki umirajo od lakote. Spričo otroka, ki umira, roman »Gnus« premalo odtehta.« Sartre je tudi zastavil vprašanje: »Kaj pomeni literatura v svetu, ki trpi lakoto?« in dal sem sebi tale presenetljivi odgovor: »Kot morali je tudi literaturi potrebno, da je univerzalna. Če se hoče pisatelj obratiti na vse in biti bran o vseh, se mora torej postaviti na stran večine, na stran dveh milijard ljudi, si stradajo. Drugače stoji v službi privilegirane razrede in je sam izkoriščevalec kot oni.«

V tej perspektivi pa je spoznal Sartre poleg svojega romana »Gnus« še marsikaj drugega za prelasko, tako tudi celotno delo pisatelja Robbe-Grilleta, katero je odpravil z besedami: »Jaz bi v kakšni državi v razvoju ne bil v stanju, da bi bral Robbe-Grilleta. Pač pa Kafko.« Enako sodi tudi o Samuelu Beckettu, o katerem je izjavil: »Občudujem Becketta, sem pa totalno proti njemu. On ne išče nikakega izboljšanja.« Pod izboljšanjem

KLUB SLOVENSkih ŠTUDENTOV NA DUNAJU V ŠOLSLEM LETU 1963/64

Klub slovenskih študentov na Dunaju, ki je leta 1962 izdal poseben jubilejni zbornik, je tudi v tem letu pod predsedstvom Miška Kulnika razvil živahno dejavnost. Vsak petek so se običajno vrstila zanimiva predavanja z diskusijo; niso pa nastopali samo študentje, temveč tudi ugledne osebnosti iz avstrijskega kulturnega in političnega življenja, med njimi n.pr. urednik znanega katoliškega tednika »Furche« (Brazda) dr. Skalnik. Na obisk pa so prihajali tudi Slovenci iz Ljubljane. Tako je bilo zlasti zanimivo predavanje o povojni slovenski liriki dr. Dorisa Paternuja. Klub je priredil dva literarna večera. Pozimi je bral svoje pesmi Miško Maček, marca pa Milena Merlak Detela, Lev Detela pa prozo in dramski tekst. Posebne važnosti je nova publikacija kluba v nemščini, ki so ji dali naslov INFORMATION. List zares informira nemško govorečo javnost o najvažnejših kulturnih in političnih dogodkih v življenju slovenske manjšine na Koroškem, a tudi Slovencev nasploh. Prav bi bilo, da bi nekaj podobnega začeli izdajati v italijanščini tudi slovenski študentje v Trstu.

Kulturne novice

Newyorški kritiki v splošnem hvalijo film »Noč muznee«, ki so ga prvič predvajali v New Yorku. Glavne vloge igrajo, kot znano, Richard Burton, Ava Gardner, Deborah Kerr in Sue Lyon.

Dirigent Herbert von Karajan bo napravil po 31. avgustu konec svoji dejavnosti v Avstriji.

Od 24. do 29. avgusta bo v Assisiju mednarodni tečaj za krščanske študije. Organizira ga društvo »Pro civitate cristiana«.

Umril je znani dirigent Pierre Monteux. Star je bil 89 let. Smrt ga je dohitela v kraju Hancock v državi Maine v Združenih državah.

V Ljubljani je umrl univerzitetni profesor dr. Maks Samec, redni član slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Na Dunaju je umrl znani avstrijski filmski igralec Hans Moser. Star je bil 84 let.

Prvo nagrado, to je zlatega medveda, je dobil na berlinskem filmskem festivalu turški film »Poltetje brez vode«, ki ga je režiral Ismail Metin.

NOVA DRAMA ARTHURJA MILLERJA

Stalna gledališka skupina »LINCOLN CENTRAL« v New Yorku bo uprizorila prihodnjo sezono novo dramo Arthurja Millerja »INCIDENT V VICHYJU«. Režirala bosta Elia Kazan in Robert Whitehead. Ista skupina je prvič uprizorila Millerjevo dramo »PO PADCU«.

Arthur Miller dozda ni hotel veliko povedati o tej svoji novi drami. Rekel je le, da je krajša kot »PO PADCU« in da igrajo v njej sami moški. Napisal jo je v dveh mesecih enako kot dramo »SMRT TRGOVSKEGA POTNIKA«, ki je bil njegov prvi gledališki uspeh. Vendar je priznal, da je nosil idejo za dramo »INCIDENT V VICHYJU« v glavi že pet ali šest let.

Kot poročajo, je bila Sofia Loren izbrana za glavno žensko vlogo v filmu z naslovom »Po padcu«, ki ga bodo posneli po najnovejši drami Arthurja Millerja. Glavno moško vlogo pa bo igral Paul Newman. To dramo je napisal Arthur Miller, kot znano, po smrti svoje ločene žene Marylin Monroe in v njej je skušal izraziti svoje odnose z njo.

GOSPODARSTVO

Razstava strojev za hribovske kmetije

Tedni dni je bila v kraju Torrette Monte di Fano razstava poljedelskih strojev, ki jo je organizirala trgovinska zbornica v Pesaru s sodelovanjem raznih uradnih ustanov za poljedelstvo in oddelka za poljedelsko mehaniko na univerzi v Bologni. Uradni program te razstave je trajal od 27. do 29. junija in v teh dneh so zlasti obravnavali teoretične in praktične probleme, ki se nanašajo na mehanizacijo poljedelstva na hribovitih terenih. Glavna značilnost letošnje razstave poljedelskih strojev v Fanu je namreč prav v tem, da je prikazovala stroje, ki

so potrebni in primerni za poljsko delo na težavnih poševnih, to je goratih predelih.

Do zdaj poljedelstva na takih terenih ni bilo mogoče zadosti mehanizirati, kar je imelo med drugim posledico to, da so začeli kmetije opuščati svoje hribovske kmetije ali pa se je mladina umikala težkemu poljskemu delu in se selila v mesta. To je v veliki meri tudi vzrok težkega stanja poljedelstva tako v Italiji kot tudi v raznih drugih evropskih državah, med drugim tudi v Sloveniji. Na študijskem zborovanju v zvezi z razstavo pa so napravili praktične preizkuse z novimi stroji, namenjenimi za hribovite terene, preučili pa so tudi teoretične probleme poljedelstva na taki zemlji. Zato sta vzbujala takó razstava kot zborovanje veliko zanimanje tehnikov, konstruktorjev in trgovcev s poljedelskimi stroji in seveda tudi kmetov, ki imajo kmetije na višinah.

Kot znano, se zlasti kmetije v Sloveniji močno pritožujejo nad pomanjkanjem manjših poljedelskih strojev, primernih za zasebne kmetije.

SET in kurja jajca

V državah SET se je proizvodnja jajc zelo dvignila v zadnjih dveh letih in se še močno dviga. Odgovarjajoče krmljenje in sploh pravilna reja sta mnogo doprinesla k temu dvigu proizvodnje jajc, a izvedenci pravijo, da vpliva še največ stroga selekcija nesnic. Selekcija nesnic gre za tem, da se redijo samo nesnice ki znesejo letno po 240 do 250 jajc.

Dežela in zdravje goveje živine

Deželni svet Furlanije-Juljska krajina bo med prvimi važnimi ukrepi sprejel sanacijski zakon glede živinoreje. Zlasti prideta v poštev tuberkuloza in bruceloza, to je jetička in kužno izvrgavanje, kužni splavi.

Tako deželni odborniki kot poslanci in živinorejci pa se morajo zavedati, da ne zadostuje izločiti oziroma pobiti bolne živali in plačati živinorejcem primerno odškodnino — recimo 30.000 lir za izločeno glavo. Isplačevanje odškodnine je samo stimulans, dražilo, ki naj nagne živinorejca, da se raje reši bolne živali. S tem pa zadeva ni rešena, ker ni dano jamstvo, da ne bodo pozneje v hlevu še bolne živali.

Predvsem na dvoje bi moral živinorejec paziti: na prehrano in na hlev. Znano je, da so šibke, slabo ali nezadostno hranjene živali bolj podvržene boleznim, kot dobro in zadostno hranjene. Zato pa bo dežela morala reči svojo besedo tudi v tem oziru. Zlasti bo morala poskrbeti za zadovoljivo izobrazbo, posebno glede krmljenja v živinoreji, potem pa si tudi omisliti v svojem delokrogu vsaj eno tovarno močnih, zdravanih krmil.

Kar zadeva pažnjo na hlev, bo v pokrajini zelo mnogo dela, ker marsikje so hlevi zelo slabi, skrajno neprimerni in prevečkrat premajhni. Še se dobijo hlevi — zlasti v hribovitih legah —, v katerih živina ni

Dobra pšenična letina

Javili smo že, da ima Italija letos prav dobro pšenično letino in da bo znašal pridelek blizu 100 milijonov stotov.

Tudi po poročilih iz drugih držav imamo letos računati s splošno zelo dobro pšenično letino, ki bi bila rekordna, če ne bi odpovedali pridelki za železno zaveso, zlasti pa v Rusiji in na Kitajskem. Obe imenovani državi bosta tudi letos morali uvažati krušno žito.

Pridelek pšenice v Jugoslaviji je prav dober, izreden pa v Franciji, kjer računajo s prideikom 220 milij. stotov ali 42 milij. st. več v primeri z lanskim letom. V Franciji so letos posejali 8.300.000 ha površine ali 300.000 ha več kot lani; hektarski donos pa je višji za 4 stote na ha in bo znašal okoli 26,5 stotov.

AMERIŠKI »SURPLUS« KMETIJSKIH PRIDELKOV IN ITALIJA

Združene države imajo velikanska skladišča raznega blaga, ki je potrebno v primeru vojne. Te vojne zaloge so polne kovin in drugega materiala, pa tudi hrane za vojake in civilno prebivalstvo. Vse te zaloge je potrebno stalno dopolnjevati, pa tudi obnavljati. V tem oziru je najbolj važna hrana. Vsako leto je treba kakšno vrsto hrane, nekatere vrste pa še bolj pogosto osvežiti, zamenjati s svežo. Kam pa s staro? Ta je navadno odvečna (surplus), za Amerikance nepotrebna in zato jo prodajo, vedno po nižjih cenah, kot so na svetovnem trgu. Ali jo prodajo in izkupiček porabijo v tisti državi, ki je kupila, ali pa jo sploh darujejo posebno revnim državam, kjer ljudstvo trpi lakoto. Blaga iz teh »surplus-ov« sta bili že v obilni meri deležni Italija in Jugoslavija. — Italija bo v kratkem dobila iz tega »surplus-a« za 15,5 milijard lir blaga, in sicer žita ter izdelkov mlekarke industrije.

Ferrara je sadjarski zastavonoša

Trenutno je Ferrara najvažnejše sadjarsko središče Italije in Evrope. Sklenjenih sadjarskih nasadov je nad 50.000 ha in nad 24 milijonov je sadnih dreves, ki so lani rodila 6.299.900 stotov jabolk, 1.072.7000 st. hrušk, 822.100 st. breskev, 32.000 st. sliv, nekaj češenj, kakijev, orehov, itd. Lansko leto so pridelali tudi 55.000 st. jagod — letos mnogo več — in precj ribeza.

V prihodnjih letih se bo sadni pridelek podvojil, ker za toliko bodo prastli obstoječi in novi nasadi. Če pa sta preteklost in sedanost vezani predvsem na jabolko, bo bodočnost predvsem na hruško in breskev, ki bosta dosegli, če ne celo prekoračili proizvodnjo jabolk.

Vsak mesec oktober je v Ferrari razstava sadja, lansko leto pa je bil prirejen v zvezi z razstavo prvi mednarodni sadjarski kongres, na katerem so obravnavali vsa vprašanja, ki zadevajo sadjarstvo: od sort in vseh vzgojnih opravkov do sadne trgovine in uporabe plodov za hrano, za sadne sokove in pridobivanje alkohola, itd. O tem kongresu je izšla posebna knjiga z vsemi poročili. — Tak sadjarski kongres mislijo ponoviti vsako drugo leto, tako da bo to pravi bienale sadjarstva.

Ima pa sadjarstvo v provinci Ferrara in v drugih bližnjih provincah Emilije in Romagne tudi svoje temne strani, ki so se pokazale posebno v zadnjih dveh letih. Najhujši vprašnji sta nadprodukcija in pa sortni izbor. V prvih letih so zasajali predvsem sorte, ki so bile znane po velikih pridelkih, zlasti sorto Abondanca, ki rodi zelo obilno, a je sad brez pravega okusa, skoraj kot da bi uživali repo. Prav malo boljša je sorta Imperatore, tudi zelo rodovitna, po okusu malo vredna. Teh dveh sort je v Ferrari največ. Ker pa sta omenjeni sorti izločeni iz trgovine v okviru SET-a, ni bilo drugega izhoda, kot ju iztrebiti ali precepiti. Dejstvo je, da so v zadnji zimi uničili nekaj tisoč ha teh sort, še več tisoč ha pa jih bodo.

Človek pa se vprašuje: Zakaj so v Emiliji in Romagni spremenili toliko najrodovitnejše ravnice v sadovnjake in s tem ustvarili tako nadprodukcijo, da so jabolka večkrat po 5 lir kg. Enako bo s hruškami in breskvami. Ali so hoteli z nizkimi cenami zadušiti vso sadno trgovino med drugimi evropskimi državami? Nekaj so gotovo mislili, saj vsi ravno niso megalomani.

prosto privezana k jaslim, tako da bi se lahko prestopala in nekoliko obrnila. Premnogokrat morajo živali stati poševno k jaslim, poševno ležati in še v tem slučaju se rep oziroma zadnji del telesa dotika zidu za živalmi: hlevi so premajhni, preozki, večkrat brez okna. Premnogi hlevi nimajo urejenega odtoka gnojnice, gnojnik pa je večkrat kar pod okencem, skozi katero kidajo gnoj. Samodejne napajalne naprave so zelo redke, itd. — Zadnja leta so bili tu in tam, posebno v videmski provinci, urejeni zadružni hlevi, ki so že izšli iz porodnih težav. — Zelo važni so skupni pašniki.

Vsa navedena in še druga vprašanja bodo morala biti rešljiva v okviru zakona za sanacijo živinoreje v naši novi deželi.

TURIZEM V JUGOSLAVIJI

V Jugoslaviji, kjer so dolgo časa zamerjali turizem kot gospodarsko panogo, ker so ga podcenjevali, so se zdaj z vso silo vrgli na to, da pritegnejo čimveč turističnih tokov iz Evrope, v pravilnem spoznanju, da je to eden najboljših gospodarskih virov. Računajo, da bo imela Jugoslavija čez šest let že okrog 500 milijonov dolarjev dohodkov letno iz tujskega prometa.

Lani so znašali jugoslovanski dohodki iz turizma 66 milijonov in 700 tisoč dolarjev.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

V Kobaridu so se vršile predpriprave za zadostilno slavnost v soboto s tem, da je občinski obhodnik razdelil zastave po hišah. Tam so razgrajali fašisti pred hišo gospoda Miklaviča, in sicer zato, ker ni bilo na nji zastave. Hiša je bila prodana nekemu Lahu, ki ga to pot ni bilo v Kobaridu.

Medtem so dospeli v Kobarid novi tujci, ki so celo noč prebili z razgrajanjem. Pisali so po hišah in po cerkvi. »Ai mercanti della religione — morte!« — Trgovcem z vero — smrt! Zraven je bila mrtvaška glava.

Ob enajsti uri dopoldne se je vršila drugi dan slavnost v Kobaridu. Na mesto, kjer je

118.

Dr. E. BESEDNJAK

prej stal Volaričev spomenik, je morala občina postaviti svoj 14 metrov visoki občinski drog. Pri prireditvi je moral biti navzoč ves Kobarid z ognjegasci in županom.

Solska mladina iz Kobarida, Drežnice, Vrsna, Smasti in Iderskega je pela pesem Fratelli d'Italia. Gospod podžupan iz Sužida je potegnil zastavo na drog, ki jo je blagoslovil g. kaplan Ignacij Nadrag.

Popoldne okrog tretje ure se je v Kobaridu pričela druga slavnost v hotelu Devetak. Tam je govoril tudi poslanec in bivši vojni minister Gasparotti, za njim v imenu Rečanov Host-Venturi in dr. Musoni iz Benetk.

Mnogo hujši je bil položaj duhovnikov, učiteljev in županov, katerim so pripisovali glavno krivdo pri zločinu. Vsa preiskava orožnikov in sodnije je šla za tem, da dokaže krivdo intelektualcev, ki da so si stvar zamislili in našli tudi izvršilce.

Toda ves trud je bil zaman. Župani, duhovniki in učitelji so se podvrgli ukazom bojnikov in fašistov le zato, da odvrnejo od ljudstva hujše zlo. Pod pritiskom najhujših groženj — saj so fašisti grozili s požigom vseh prizadetih občin — so župani podali izjavo, da obsojajo »zločin« na Kr-

nu. Ravno tako so sklenili, da bodo na občinske stroške obnovili spomenik.

Ali je za kraljevino Italijo častno, da so morale nedolžne občine plačati stroške, in sicer Kobarid 1350 lir, Libušnje 800 lir. Drežnica 750, Idsko 200, Livek 200, Kred 200 in Trnovo 100 lir (tedanje vrednosti).

Občinski svet v Kobaridu je moral pod grožnjami fašistov skleniti, da prestavi občinski drog iz najbolj vidnega mesta na trgu na podstavek Volaričevega spomenika, ki so ga pred par dnevi uničili in na najbolj nekulturen način onečastili. Potrošeno je bilo za to 1200 lir. Grožnje fašistov so dosegle od županov Kobarida, Drežnice in Libušenj, da so poslali v videmski list izjavo, da so pripravljani izpolniti vse zahteve »ultimatuma«, ki ga je poslala kobariškemu županu organizacija bojnikov v Vidmu. Župan je moral sprejeti garancijo za ponovno posvetitev spomenika.

Tudi zastavo kobariškim fašistom je moralo kupiti kobariško prebivalstvo. Ali naj bi se bil kobariški župan branil imeti pri zadostilni slavnosti govor, ki mu je bil narokovan po sašistih in vojaški oblasti, ki jih je podpirala?

NEPOSREDNE ŽRTVE

Varnostna oblastva so zaprla v zvezi z »zločinom« naslednje ljudi: Antona Smrekarja, starega 16 let, Andreja Perdih, starega 12 let, Josipa Korena, starega 13 let (vsi trije so bili iz Drežnice), Ivana Ivančiča, starega 23 let, in Venceslava Bajta, starega 16 let, iz Kamnega, in Josipa Mikluša, starega 37 let, iz Ladrega, ter Ivana Sovdata, starega 17 let, iz Smasti.

Perdih, Smrekar in Koren, vsi trije mladoletniki, so bili krivi, da so se polastili nekkih medenih žebčev in spominske knjige na Krnu ter jih odnesli. A na pritisk staršev sta Smrekar in Koren odvzeto nesla nazaj na Krn, še preden je oblastvo začelo

za njim iskati. Po obstoječih pojmih kazenskega prava nista zagrešila tatvine.

Preden sta prišla na vrh Krna, sta srečala vojaško patrulo in stotnik te patrule je zagrešil nad šestnajstletnim Smrekarjem prvi zločin s tem, da ga je vsega osuval.

Naravnost srednjeveško je postopal nato z njim in z ostalimi mladeniči brigadir v kobariških zaporih. Brigadir je najprej večkrat mamil mlade fante z denarno podkupnino, da bi povedali, kako je prišlo do poškodbe spomenika na Krnu. Dosegel ni seveda ničesar. Zato je nekega dne pripeljal pred zapore 20 do 30 oboroženih vojakov in je mladim fantom zagrozil, da jih da po vojaki postreliti, ako ne izpovedo resnice o krnskem dogodku. Na vsak način so hoteli na orožniški postaji izvleči iz mladih fantov priznanje, da so »vnebovpijoči zločin« izvršili samo na pirporočilo duhovnikov, učiteljev in županov.

V nedeljo 25. junija so pognali vse pastirje od 16. do 3. leta v Drežnico, kamor sta prišla tudi Smrekar in Koren, ki bi morala pokazati dva pastirja. To sta bila Ivan Sovdat in Josip Mikluš. Po preskavi so orožniki neusmiljeno pretepli Mikluša in Sovdata, ju osuvali s puškami, bili jih z njimi po glavi, po rebrih in hrbtu. Ko je bilo vse končano, so jih uklenili po dva in dva in odpeljali Korena, Smrekarja, Mikluša in Sovdata v korabiške zapore.

Najhujše od vseh pa je moral trpeti Venceslav Bajt. Orožniki so mu parkrat ovili okoli vratu telefonsko žico ter ga tolkli po čelu. Prijeli so ga za noge in roke ter ga zibali nad 40 metrov globoko jamo in mu venomer grozili, da ga zadavijo s telefonsko žico in vržejo v jamo, ako ne prizna, da sta z Ivančičem povzročila »zločin« na Krnu, ali pa pove pravega krivca.

Ko je prišel Bajt v sodnijske zapore, je bil 14 dni popolnoma gluha.

Mnogo hujšega ni moglo prestati naše ljudstvo. Njegovo trpljenje in ponižanje v tistih dveh mesecih je bilo tako, da si večjega ne moremo misliti.

(Dalje)

Razbojnika sta bila že čisto blizu, ko je šinila enemu izmed palčkov sijajna ideja v glavo. Pograbil je konec dolge vrvi, ki jo je imel pripravljeno za razbojnike, in smuknil še on čez pot in se stisnil k Tinčku za debele smreko, vrv pa je naglo zadrnil okrog debla.

Sprednji razbojnik je sicer opazil drobno senco, ki je švignila čez pot, a je mislil, da je bi'a srnica. Se zmenil se ni zanjo, saj je bil vaju gozda in njegovih živali, hrane pa so imeli razbojniki zdaj tudi dovolj. Prijel je čutaro, ki jo je nosil privezano za pasom, in kar med hojo potegnil iz nje dolg požirek žganja; ker je bila že skoraj prazna, je moral nagniti glavo daleč nazaj. Prav tedaj pa mu je nekaj spodnes'lo noge, da je telebnil po tleh, kakor je bil dolg in širok. Spotaknil se je bil ob vrv, ki jo je bil napeljal palček čez pot. Povrh pa ga je zagrabil še kašelj, ker se mu je žganje zaletelo. Ko se je utegnil odkašljati, je bil že ves zvezan in zde'lo se mu je, da kar mrčoli palčkov okrog njega.

»Na pomoč, tovariš!« je zavpil.

Toda drugi razbojnik mu ni mogel več pomagati, ker ni bil nič na boljšem. Isti hip, ko je palček z vrvjo spodnesel pravemu razbojniku noge, je zavpil tudi Tinček svoj bojni krik, divje, kolikor je največ mogel, in ko se je drugi razbojnik začuden ozrl, je planil Janez iz grmovja kot ris, mu dvignil nogo in ga pahnil s konja, da je trdo priletel na tla. Pački in Matija so skočili k njemu, mu vrgli čez glavo nekako plahto in ga ročno zveza'i. Preklinjanje mu ni prav nič pomagalo, razen da je eden izmed palčkov pridvignil plahto in mu porinil v preklinjajoča usta šop trave.

Trije bratje gredo po svetu

F. J. 18

PRAVLJICA

»Tako, zdaj je opravljeno. Rešeni ste, gospod. Ne bo vam treba plačati odkupnine razbojniku Spičmuhu,« je ponosno rekel Janez in razvezal vrv, s katero je bil zvezan Evičin očka. »Tu b'izu v gozdu vas že čaka vaša Evica. Tudi njo smo rešili.«

Evičinemu očetu pa se je zdelo, da sanja, saj si še ni bil popolnoma opomogel od presenečenja in groze, ker sta ga razbojnika tako zahrbtno napadla in zvezala.

»Kaj vse to pomeni?« se je čudil. »Si ti osvobodil mojo Evico in mene in premagal razbojnike? Ali pa je storil to morda tvoj oče?«

»Ne, to smo storili mi trije, jaz, Matija in Tinček. To sta moja brata,« je rekel Janez in pokazal nanju. »Očeta pa nimamo več, samo mamó. Seveda pa so nam zelo veliko pomagali tudi palčki. Oni so nam povedali, da so razbojniki ugrabili Evico in da mislijo ujeti tudi vas. Zelo so bili pogumni in spretni.«

»Kje pa so?« se je Evičin oče oziral okrog sebe.

»Saj res, kje pa so?« se je začudil Janez. »Pravkar so še bili tu, saj ste jih morali videti... Ah, saj res, vam se ne marajo pokazati ker ste odrasli in ne verjamete vanje kot otroci. Lahko pa mi verjamete, da bi brez njih Evica zdaj ne bila prosta in morda bi bi'a tudi obadva, vi in ona, že to noč mrtva. Razbojniki so hčeti dobiti samo vaš denar, nato pa oba umoriti.«

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Jim Clark še vedno najboljši

V nedeljo so se najboljši avtomobilski vozači sveta že petič sprijeli; tekmovali so na novem dirkališču v Brands Hatchu, ki je v bližini Londona.

Tudi tokrat se je odvijal oster boj med sedanjim svetovnim prvakom Jimom Clarkom na vozilu Lotus in glavnim izzivavcem Grahamom Hillom, ki tekmuje na avtomobilu vrste BRM.

Oglejmo si najprej, kako so potekale dosedanje dirke. Prvič so vozači nastopili na znanem dirkališču v Montecarlu za V. N. Monaka. Zmagal je Graham Hill pred Gintherom in Arundellom. Clark je bil komaj četrti. Svetovni prvak se je prav kmalu maščeval in bil prvi v dirki za V. N. Nizozemske. Drugi je bil Surtees, tretji pa presenetljivi Arundell. Četrto mesto je zdaj pripadlo Hillu. Tretjič so tekmovalci nastopili v dirki po Belgiji in še enkrat je Clarkovo vozilo prvo privozilo na cilj. Drugi je bil McLaren, tretji Brabham. Hillu je pripadlo peto mesto. Na lestvici je po tretji dirki sigurno vodil Clark z 21 točkami pred Hillom (14), Gintherom (9) in Arundellom (8).

Vozači so nastopili nato v dirki za V. N. Francije. Dinka je bila zelo zanimiva in zmagal je Gurney. Graham Hill je tokrat osvojil drugo mesto, medtem ko Clark ni osvojil niti ene točke.

Strokovnjaki so nestrpnost pričakovali sedanjo peto dirko. Clark je bil prvi v vseh 80 krogih in v tej poziciji končal tudi dirko. Drugi je bil Hill, tretji Surtees in četrti Brabham. Clark je krožil s povprečno brzino 151.500 kmh.

Sedanja lestvica za častni naslov je naslednja: 1. Clark 30, 2. Hill 26, 3. Ginther, Arundell in Brabham 11, 6. Gurney in Surtees 10, itd. Iz lestvice je razvidno, da se boj odvija le med Clarkom in Hillom, ker se ostali borijo le za častno tretje mesto. Opazili smo, da je vozilo Lotus (Clark in Arundell) močno le po zaslugi odličnih vozačev in da besta merala prav kmalu zamenjati staro »25 B« z novo »33«. Zelo dober vtis so napravili avtomobili vrste BRM (Hill in Ginther). Tretji tekmeč

so avtomobili vrste Brabham (Gurney, Brabham), četrti italijanski Ferrari (Surtees), peti pa Cooper (McLaren).

—0—

SPORTNO ZDRUŽENJE BOR

Med najmlajša tržaška športna društva sodi Sportno združenje Bor, ki združuje v svojih vrstah številne slovenske mladince in mladince iz mesta in okolice. Združenje slavi letos šele petletnico svojega obstoja, toda v tem kratkem obdobju je prehodilo pot, ki bi bila lahko v ponos tudi številnim starejšim in bolj znanim društvom.

Bor deluje na dveh področjih. Po eni strani prireja interna tekmovanja in prvenstva slovenske mladine, ki dosežejo vrhunec v vsakoletnem tradicionalnem športnem tednu. Po drugi strani pa nastopa v okviru CONI-ja z ostalimi italijanskimi društvi, ki so včlanjena v zveze te ustanove. Trenutno ima Bor tri odseke: odbojarskega, atletskega in namiznoteniškega. V prvem in tretjem nastopajo tudi dekleta, pri atletiki pa samo fantje. Vsi trije odseki so zabeležili številne lepe uspehe in so bili zato deležni nedeljskega priznanja, saj je združenje danes v vseh treh odsekih med najmočnejšimi v našem mestu.

Odbojkarji nastopajo v drugi ligi, kjer so povsem nepričakovano zabeležili vrsto zmag in tako niso le bili nikoli v večji nevarnosti za izpad, am-

pak so celo ogrožali najmočnejše ekipe tega tekmovanja. V ilustracijo moramo povedati, da sta ostala dva tržaška drugoligaša CRDA in Libertas letos izpadla.

Dekleta so imela letos precej plodno leto in so na prvenstvu druge lige zasedle 3. mesto, kar jih uvršča med desetorico najboljših šestork v vsej Italiji.

Borova glavna atletska udarna moč so mladinci in naraščajniki. V Trstu so vsekakor po vrednosti na 2. mestu, nekateri posamezniki pa gotovo med najboljšimi tudi v državnem merilu.

Namizni tenis je prav tako član 2. lige in je zabeležil svoj največji uspeh z organizacijo turnirja za 2. Borovo nagrado z mednarodno udeležbo. Ta turnir je bil letos največja tovrstna prireditev v Italiji.

ANQUETIL JE ZMAGAL

Jacques Anquetil je že petič — in četrtoč zaporedno — zmagal na kolesarski dirki okrog po Franciji (Tour de France). Kaj takega se ni posrečilo še nobenemu kolesarju na svetu. Kot znanu, je zmagal tudi na Giro d'Italia. Drugi je Franco Poulidor, tretji Spanec Bahamontes, deseti Italijan Adorni.

Zanimivo pa je, da Anquetil pri publiku ni bogve kako priljubljen. Je namreč izvrsten taktik. Pri njem je vse premišljeno. Nikoli ne pokaže več, kot nujno mora. Gledavci pa si seveda želijo dramatičnih dvobojev.

V soboto pa se je zgodila v vasi Port-de-Couze strašna nesreča, ko je policijski bencinski voz za preskrbovanje helikopterjev zavozil zaradi prevelike hitrosti v množico gledavcev Toura na nekem mostu, pri čemer je bilo 15 ljudi ubitih, mnogo pa ranjenih.

ŽENA IN DOM

Na potovanju

Vsako potovanje — pa naj bo to z udobnim avtomobilom, avtobusom ali vlakom — nas utruja in nam povzroča napor. Prav zaradi tega je treba čimprej zbrisati z obraza sledove prahu in utrujenosti.

Potrudite se, da si vožnjo napravite čimbolj udobno. Obraz si boste odpočile, če boste že med vožnjo sprostili mišičevje na njem; še bolje pa bo, če se vam bo posrečilo zaspati vsaj za kratek čas. Nikar pa ne naslanjajte glave naravnost na sedež, ampak na čist robec ali ruto, ki je Vaša last.

Glede rok je dobro, ako jih obdržimo v rokavicah. S seboj vzemite tudi udobne copate, da vam ne bodo zatelele noge. Če nameravate potovati vso noč in nosite steznik, ga zvečer slecite. Stezniki namreč ovirajo pravičen krvni obtok, pa tudi sicer niso prijetni, če jih imamo predolgo na sebi.

Zjutraj si otrite obraz, vrat in roke s kolonjsko vodo, ki mora biti vedno v vaši torbici. Kožo na obrazu nahranite z dnevno kremo in jo potem napudrajte. S svežo barvo črta za ustnice in z gostim roženim glavnikom izboljšajte tik pred izstopom svoj videz, pa boste tudi same mnogo bolj sproščene, vedre in samozavestne.

Usoda „talidomidnih“ otrok

Pred časom se je zelo veliko pisalo in govorilo o takoimenovanih »talidomidnih« otrocih, to je o tistih, ki so se rodili delno ali popolnoma pohabljeni, celo brez rok in nog, zaradi tega, ker so njihove matere v nosečnosti jemale mamilo proti slabostim »talidomid«.

Tisti otroci so zdaj stari že nekaj let. Rada bi vedela, kako je z njimi. Vendar pa nikjer ne najdem nič napisano o tem. Kako so poskrbeli zanje. Je zdravniški vedi uspelo, da jim je omogočila vsaj do neke mere normalno in znosno življenje, ali pa zanje ni upanja? Strašno se mi smilijo in če pomislim na te otroke in njihove starše, me srce tako zaboli, da se mi zazdijo vse običajne človeške težave kar malenkostne.

N.

Tudi za tiste otroke je upanje. Izkazalo se je namreč, da tisti sicer tako nesrečni otroci niso utrpeli škode na možganih in se umsko prav tako, če ne še hitreje in bolje razvijajo kot normalni otroci, k čemur prispeva najbrž to, da morajo premagovati že od najnežnejše mladosti večje

težave, kar pa vzpodbuja njihovo iznajdljivost. Zato se kljub vsemu razvijajo. Vprašanje pa je, če jim družba pomaga, da jim čimbolj omili usodo. Ponekod se to vendarle dogaja, n. pr. v Angliji in v Nemčiji. Računajo, da je v Nemčiji 5-6.000 takih otrok. Del njihovih staršev si je ustanovil posebno društvo »Contergan-Kinder-Hilfswerk«. Tisto nesrečno mamilo so izdelovali namreč v Nemčiji pod nazivom »Contergan«. Društvo zbira informacije o možnostih pomoči in tam lahko iščejo starši nasvete ter si izmenjujejo izkušnje. To društvo veliko pomaga otrokom, vendar pa ne more vsega storiti, kar bi bilo potrebno.

Pri praktični pomoči otrokom je namreč treba reševati težavna vprašanja. Zdravniki in tehniki so sicer razvili zelo popolno ortopedsko tehniko, tako da se tudi otroci brez rok in nog lahko naučijo hoditi, pisati itd., vendar pa primanjkuje strokovnega osebja, ki bi naučilo otroke in starše uporabljati take proteze. Tega jih namreč ni lahko naučiti, čeprav kažejo otroci ganljivo veselje, kadar dosežejo kak uspeh.

Otroci morajo na žalost včasih dolgo čakati, da so sprejeti na klinike, ki so usposobljene za to, ker je takih klinik premalo. Po mnenju zdravnikov bi morala imeti vsaka klinika tudi posebno stanovanjsko zgradbo, kjer bi prebivale matere otrok, dokler so njihovi otroci v kliniki, tako da bi bile tudi same deležne pouka, kako privajati otroka na telesno gibanje in kako ga vzgajati. Učiti bi se morale masaže in telovadbe, da bi ju uporabljale na otroku. To pa je seveda vezano s stroški. Doslej so le v Hannoveru postavili tudi tak dom za matere.

Kar zadeva prihodnja leta, si strokovnjaki še niso na jasnem, ali naj bi hodili taki otroci v skupne šole, da bi se čimbolj navadili na normalno občevanje z drugimi otroki, ali pa naj bi jih zbrali in učili v posebnih zavodih. V prvem primeru bi morali tudi učitelje poučiti, kako ravnati s takimi otroki. V delu je že poseben pomožni učbenik za učitelje o tem. Drugi strokovnjaki menijo, da bi bilo treba čimbolj koncentrirati vsa denarna in znanstvena sredstva za izobraževanje takih otrok. Tam bi bilo treba otroke pripraviti na čas, ko se bodo zavedli, da so drugačni kot drugi otroci in ljudje. To bo prineslo s seboj zelo hude, a ne nerešljive probleme. V Angliji že gradijo tako vas za »talidomidne otroke«, ki bo stala 300.000 funtov, katere so zbrali največ s prostovoljnimi darovi.

Kjer je ljubezen, je tudi pomoč in z njo upanje.

Z Goriškega

OH, TA »ATA«

Menda ga ni podjetja v našem mestu, ki bi povzročalo toliko preglavic občinskemu svetu, svojim uslužbencem in najbolj še ljudem, ki so prisiljeni posluževati se avtobusov, kakor ATA. Pritožb na račun vodstva in lastnikov tega podjetja, ki ima v zakupu mestno prevoznitvo, je bilo že nešteto. Kaza!o je, kot da mislijo lastniki, da je ljudstvo zaradi njihovega podjetja in ne narobe. Voznina tudi ni v nobenem sosednem mestu tako visoka kot pri nas.

Poleg vsega tega pa si sledijo še neprestane stavke uslužbenstva, delno upravičene, ker še do danes ni prejelo zadnje mesečne plače. S postaje je treba pešaćiti na drugi konec mesta, tako da je javnost po vsej pravici ogorčena nad takšnim stanjem.

V soboto zvečer so se uslužbenci zbrali pred glavno remizo, policijske kamijonete seveda tudi, da ne bi prišlo do kakih izgredov. Splošna želja je, da bi občina čimprej prevzela v svoje roke mestne avtobusne prevoze, kar se bo menda zgodilo do jeseni. Lastniki pa stavijo visoke odškodninske zahteve. Menda zahtevajo kar štirikrat toliko, kolikor bi jim po sodbi strokovnjakov pripadalo.

Pogajanja med županstvom in podjetjem se vlečejo kot jara kača; dotlej bo pa še treba vlačiti kovčke na postajo ali pa najeti drage taksije. Povrhu so pa začele še politične stranke izrabljati to neznosno stanje vsaka v svoj namen.

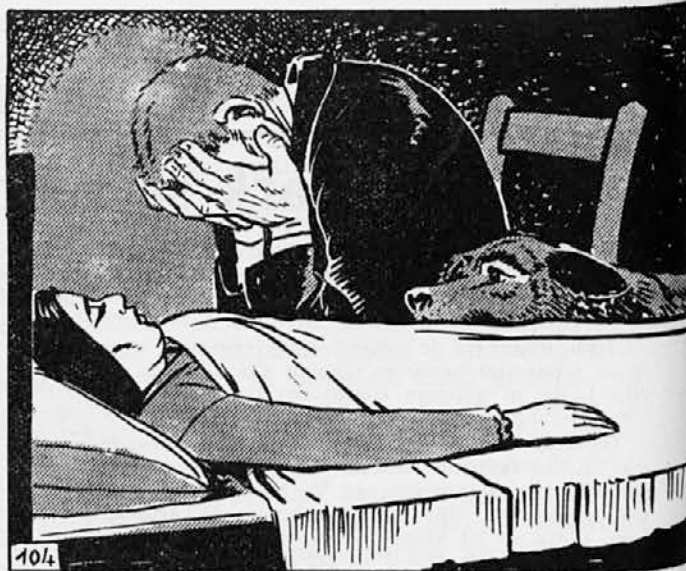
103. Medtem, ko je Nepeesa gledala po teh kamnitih stenah kanjona, kamor sta nagnala Wakayooa in Bareeja, je Pierrot znova dvignil pogled z medveda, ki ga je odiral, in zamrmral: »Ne, to ni mogoče.« Toda Nepeesi je nenadoma padlo v glavo, da je to na vsak način mogoče. Oči so ji močneje zasijale in spet je šepnila besedo, ki je Pierrota tako zmedla: »Baree!«

105. Pred dvema letoma so mu pokopali mater kraljevskega rodu pod visoko smreko zraven majhne kolibe. Tega dne je Pierrotovo sonce za vselej zašlo, Nepeesinovo življenje pa je napolnila globoka osamljenost. Trije so tisto popoldne ob sončnem zahodu stali zraven groba: Pierrot, ona in Baree.

107. Baree se niti za hip ni premaknil izpod svoje skale. Kot omamljen je gledal žalostni prizor na trati. Videl je, kako sta Pierrot in Nepeesa ubila Wakayoo, ne da bi se medveda dotaknila, in kako ga zdaj Pierrot sedaj reže z nožem. Baree se je stresel in se še globlje zavlekel pod skalo.

104. Za trenutek se je spomnil preteklosti. Baree je bil pes, orjaški eskimec z belo pego v obliki zvezde na prsih in belo obrobljenim ušesom. Ze z mlada je bil ljubljenec pokojne matere. Bil je njena telesna straža in ko je umirala, je položil celó glavo na rob njene postelje. One noči, ko so jo pokopali, je izginil tudi Baree.

106. Odslej ga nihče več ni videl. Pierrot je imel to za pravi čudež. Globoko je bil namreč prepričan, da je Baree odšel z njegovo ljubljeno Wyolo v nebesa. Nepeesa pa je vedela, da je to tolmačenje napačno. Cutila je, da je Baree poginil, ali pa da se je pridružil volkovom. In medtem ko je Pierrot odiral medveda, je ona začela loviti Bareeja.

108. Videl je, kako je Nepeesa prišla do odprtine, skozi katero je ušel, in trko stala komaj dvajset čevljev proč od njegovega skrivališča. Ni se je bal, a živci so mu bili do skrajnosti napeti. Hotel se je približati temu lepemu bitju, a proti temu se je podzavestno v njem budil stari nagon. Tedaj se je Nepeesa nasmehnila.